

DU LỊCH DI SẢN TRONG PHÁT TRIỂN DU LỊCH Ở LONG AN

Nguyễn Thanh Lợi (*)

Long An là tỉnh duy nhất của miền Tây Nam Bộ nối liền cửa ngõ thành phố Hồ Chí Minh. Dù được xếp vào vùng đồng bằng sông Cửu Long nhưng Long An lại thuộc khu vực địa lý của Đông Nam Bộ với cấu tạo địa chất và lưu vực sông Vàm Cỏ¹. Đây là vùng đất chuyển tiếp giữa phù sa cổ ở Đông Nam Bộ và phù sa mới ở Tây Nam Bộ².

1. Di sản văn hóa - nguồn tài nguyên du lịch phong phú của Long An

Long An là địa phương có tài nguyên du lịch khá đa dạng và phong phú, từ tài nguyên du lịch tự nhiên (cảnh quan, khí hậu, sinh thái...) cho đến tài nguyên du lịch nhân văn (di tích, lễ hội, nghề truyền thống...). Ở vùng đất giàu truyền thống lịch sử - văn hóa này đã sản sinh ra nhiều di sản văn hóa, với rất nhiều di tích đã công nhận và chưa công nhận.

Từ cách đây 4.000 năm, khi châu thổ sông Cửu Long và sông Vàm Cỏ hình thành, thì đã có những cư dân cổ từ vùng đất cao Đông Nam Bộ đến khai phá vùng đất này. Từ đầu những năm đầu thế kỷ XX, các nhà khảo cổ học Pháp đã phát hiện, khai quật nhiều di tích thời Tiền sử ở Long An. Sau năm 1975, đã có thêm nhiều di tích được khai quật, nghiên cứu với sự hợp tác của các cơ quan nghiên cứu trong và ngoài nước. Nhiều di tích thời Tiền sử phân bố dọc theo hai con sông Vàm Cỏ Đông và Vàm Cỏ Tây như An Sơn, Lộc Giang, Gò Cao Su, Rạch Rừng, Cỏ Sơn Tự... thuộc nền văn hóa Óc Eo với 45 cụm di tích (120 di tích khảo cổ)³.

Long An có nhiều loại hình di tích khảo cổ học như di tích cư trú – mộ táng (An Sơn), di tích cư trú (Lộc Giang, Động Canh Nông, Gò Nổi, Gò Xoài, Rạch Heo, Rạch

---

(*) Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương Thành phố Hồ Chí Minh. ĐT: 098.3399.843. Email: ntloitw3@gmail.com

¹ <https://www.invert.vn/ban-do-hanh-chinh-long-an-cac-quan-huyen-cap-nhat-nam-2020-ar2351>.

² Bùi Chí Hoàng, Bùi Phát Diệm, Vương Thu Hồng (2015), *Khảo cổ học Long An thời Tiền sử*, Sđd, tr.6.

³ Nhiều tác giả (2021), *Di tích quốc gia trên địa bàn tỉnh Long An*, Nxb Thanh niên, Hà Nội, tr.8-9; Học viện Hàng không (2022), *Vai trò của hình ảnh điểm đến du lịch thông minh và di tích khảo cổ học của tỉnh Long An ảnh hưởng đến sự lựa chọn du lịch của du khách*, Kỷ yếu hội thảo khoa học, Thành phố Tân An, ngày 23/4/2022, tr.29.

Nhum, Giồng Trôm...) của vùng Đứơc Hòa và vùng cao Đứơc Huệ. Vùng sinh lầy ven biển Cần Giuộc có di tích cư trú Rạch Núi. Vùng trũng Đờng Tháp Mười có di tích cư trú (Cổ Sơn Tự, Lò Gạch, Gò Đờng, Gò Duối, Gáo Miếu), di tích cư trú – mộ táng (Rạch Rừng, Gò Ô Chùa)⁴.

Quá trình khai phá, tụ cư, chiến đấu với những thế lực xâm lược và xây dựng quê hương của nhân dân Long An đã để lại những di sản văn hóa quý báu trên mảnh đất này. Long An hiện có 21 di tích cấp quốc gia (12 di tích lịch sử, 5 di tích kiến trúc nghệ thuật, 4 di tích khảo cổ), 101 di tích cấp tỉnh thuộc các loại hình kiến trúc – nghệ thuật, lịch sử và khảo cổ (3 di tích khảo cổ), phân bố ở 15 huyện, thị xã, thành phố trong tỉnh⁵. Nhiều di tích ở Long An được cả nước biết tiếng như: nhà Trăm cột, chùa Tôn Thạnh, chùa Phước Lâm, vòm Nhựt Tảo, lăng Nguyễn Huỳnh Đứơc, pháo đài Rạch Cát, đình Vĩnh Phong, di tích khảo cổ học Bình Tả, di tích khảo cổ học Rạch Núi...

*Phước Lâm cổ tự - di tích nghệ thuật quốc gia (xóm Chùa, xã Tân Lâm, huyện Cần Đước)
xây dựng vào năm 1880 (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)*

⁴ Bùi Chí Hoàng, Bùi Phát Diệm, Vương Thu Hồng (2015), *Khảo cổ học Long An thời Tiền sử*, Sđd, tr.63-125.

⁵ Tính đến tháng 4/2021, tỉnh Long An có 121 di tích lịch sử - văn hóa: 21 di tích quốc gia, 100 di tích cấp tỉnh với các loại hình: 71 di tích lịch sử cách mạng, 7 di tích khảo cổ, 5 di tích nghệ thuật và kiến trúc nghệ thuật, 10 di tích lưu niệm danh nhân, 28 di tích lịch sử văn hóa [Học viện Hàng không (2022), *Vai trò của hình ảnh điểm đến du lịch thông minh và di tích khảo cổ học của tỉnh Long An ảnh hưởng đến sự lựa chọn du lịch của du khách*, Tlđđ, tr.50-51].

Bên cạnh đó, Long An cũng còn nhiều di tích chưa được công nhận nhưng có giá trị không kém như: nhà thờ Nha Ràm, Giang Nam Đàn, nhà vuông, nhà cổ họ Lê, nhà cổ chợ Cần Giuộc, mộ Chủ Chợ Tân Trụ, mộ Ông Hóng, miếu Điền...

Nhà thờ Nha Ràm ở ấp 4B (xã Tân Trạch, huyện Cần Đước). Cần Đước là nơi sớm có mặt của đạo Công giáo. Theo sách *Cần Đước đất và người* (1988), tài liệu của các nhà truyền giáo (giáo sĩ Rioal, Graff, Philippe De La Conception), hiện lưu trữ tại văn khố Hội Truyền giáo hải ngoại ở Paris, từ năm 1747, ở Nha Ràm đã có nhà thờ hoặc nhà nguyện Công giáo, là một trong ba địa điểm dân cư theo đạo Công giáo ở Cần Đước. Đầu thế kỷ XX, Nha Ràm vẫn là một trong năm điểm dân cư Công giáo ở Cần Đước⁶. Gần nhà thờ là khu nghĩa trang với nhiều mộ cổ từ thế kỷ XVII đến đầu thế kỷ XX. Tại đây còn tìm thấy gạch Óc Eo, nên có thể là di tích cư trú Óc Eo, ở vị thế trên một gò với con rạch Bà Xiển, người đứng ra xây dựng nhà thờ Nha Ràm, gần đó còn có bến đò mang tên bà (gần phà Bến Bạ). Mộ ông bà Xiển còn lưu lại ở khu đất Thánh này. Cha xứ ở đây có dự định cải tạo nghĩa trang thành công viên văn hóa cho cộng đồng, một ý tưởng hay cần được sự ủng hộ của chính quyền và các cơ quan chuyên môn.

Mộ cổ và gạch Óc Eo ở nghĩa trang Nha Ràm (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Giang Nam Đàn (khu 6, thị trấn Cần Đước) có tuổi đời hơn trăm năm, là lăng thờ cá Ông nằm ở sâu vào đất liền của huyện, một cơ sở tín ngưỡng biển hiếm có của Long An. Nguyên xưa có một cá Ông trôi dạt vào đến vị trí Đền Đò, dân chúng đem về đây lập đàn thờ. Mỗi năm đàn cúng vào ngày 23/4 âm lịch, đến nay đã được 104 năm. Kế bên là đình chùa Phật Mẫu và đình Tân Ân. Ở đình vẫn còn lưu giữ tám biển gỗ ghi chữ

⁶ <https://nguoicanduoc.vn/nha-tho-nha-ram>.

“Tiên Sư”, vốn của nhà việc Cần Đức (vị trí của Ủy ban Nhân dân thị trấn Cần Đức nay).

Giang Nam Đàn và miếu Tiên Sư ở đình Tân Ân (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Mộ Phó quản cơ Trần Quang Tập (gốc huyện Đức Phổ, Quảng Ngãi), người lập ra chợ Tân Trụ (Long An), còn gọi là chợ Quán Tập (chợ cũ Tân Trụ). Trương Định ở Gò Công (Tiền Giang) cũng giữ chức Quản cơ, rồi thăng lên Phó Lãnh binh tỉnh Gia Định. Quản cơ là chức võ quan, chỉ huy 1 cơ lính thời Nguyễn, trật Chánh tứ phẩm, dưới có 1 Phó cơ. Thời Lê Cảnh Hưng 1 cơ có 400 người. Cuốn địa chí Nam Kỳ đầu thế kỷ XX, *Nam Kỳ phong tục nhơn vật điển ca* (1909) của Nguyễn Liên Phong chép:

Chợ đông dân số mật trù,

Cai Tài, Quán Tập, Tâm Vu, Thủ Thừa.

Địa chí Long An cho biết, ngôi chợ là di tích của tổ chức đồn điền dưới triều Nguyễn còn lưu lại. Bến Tre có địa danh Ba Tri Cá Trại có tính chất cũng tương tự. Ngôi chợ cũ cách đó không xa, phá dỡ cách đây 5 năm. Khu mộ của dòng họ vẫn tồn tại bên vệ đường, đang có nguy cơ xóa sổ vì mở đường. Đây là mộ song táng, ông mất năm Đinh Hợi (1887), bà mất 10 năm sau. Vậy chợ có thể lập vào thời Minh Mạng, phản ánh một giai đoạn lịch sử khai phá của Nam Bộ.

Mộ ông chủ Chợ Trần Quang Tập (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Khu mộ họ Võ (thường gọi là mã Ông Huyện), gần đó cũng có mộ vợ chồng cai tổng là những khu mộ có giá trị lịch sử và kiến trúc.

Khu mộ họ Võ và mộ ông bà cai tổng ở huyện Tân Trụ (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Cây Trôm mỗ có tuổi đời 250 năm, là cây di sản của làng Khánh Hậu (tp. Tân An). Chùa Linh Sơn (chùa Núi, xã Đông Thạnh, huyện Cần Giuộc), trong khu di tích khảo cổ học Rạch Núi hiện có nhiều cây di sản được công nhận.

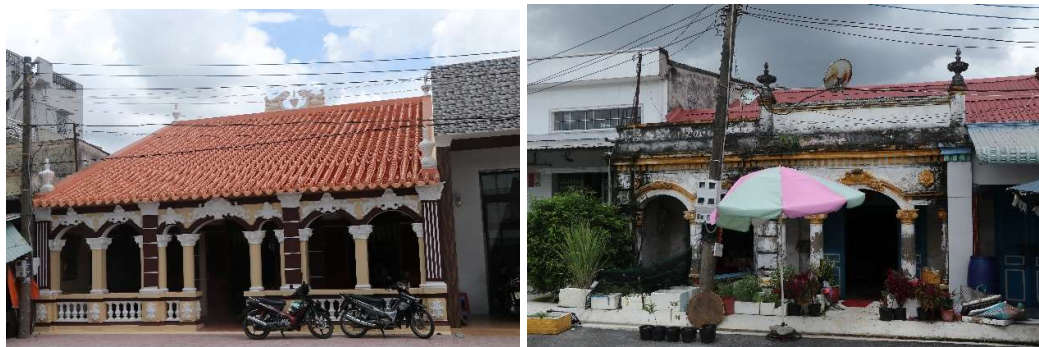
Cây di sản ở Khánh Hậu, tp. Tân An (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Nhà cai tổng Thạnh Mực Thượng Phan Kim Chi (ấp Hội Xuân, xã Dương Xuân Hội, huyện Châu Thành), có 300 mẫu ruộng, con làm hội đồng. Ngôi nhà xây năm 1927.

Nhà cai tổng Phan Kim Chi ở huyện Châu Thành (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Long An còn khá nhiều nhà cổ, đơn cử 2 căn nhà gần chợ (cũ) Tân Trụ.

Nhà cổ họ Lê và 1 ngôi nhà cổ khác gần chợ Tân Trụ (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Ngôi miếu Đền cổ kính và có quan hệ mật thiết với đình Tân Phước Tây (huyện Tân Trụ) là một cơ sở tín ngưỡng quý hiếm ở Nam Bộ.

Miếu Đền cổ kính ở xã Tân Phước Tây, huyện Tân Trụ (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Đình Gia Thạnh ở huyện Châu Thành là một trong những ngôi đình có kiến trúc đẹp ở Nam Bộ.

Đình Gia Thạnh ở huyện Châu Thành (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Đình Tân Phước Tây (xã Tân Phước Tây, huyện Tân Trụ) chịu ảnh hưởng của kiến trúc đình ở Huế, đặc biệt là ngôi nhà thờ Tiên Sư (gồm bộ 3 Tiên Sư, Thánh Sư, Tổ Sư), là một tuyệt tác kiến trúc về loại hình cơ sở tín ngưỡng này ở Nam Bộ. Đó là sự kết hợp nhuần nhuyễn, hài hòa giữa kiến trúc trúc Đông – Tây, giữa truyền thống và hiện đại.

Đình Tân Phước Tây và ngôi thờ Tiên Sư ở huyện Châu Thành (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Long An hiện còn nhiều nhà vương (miếu Tiên Sư) ở phường 6 (tp. Tân An, di tích lịch sử - văn hóa cấp tỉnh)⁷, xã Long Sơn, xã Tân Lâm (huyện Cần Đước); xóm Câu (xã Phước Lại, huyện Cần Giuộc); huyện Đức Hòa: Sò Đo, Gò Cao (thị trấn Hậu Nghĩa), An Hưng (xã An Ninh Đông); Giồng Voi, Rừng Muối (xã Tân Mỹ), Hòa Hiệp 2 (xã Hiệp Hòa), Gò Sao (xã Tân Phú), Mỹ Hạnh (xã Mỹ Hạnh Bắc)... Những người dân quê

---

⁷ Nhà vương duy nhất ở Nam Bộ được công nhận di tích.

vẫn cố gắng theo cách của mình, để giữ gìn những tục lệ của cha ông từ thời khẩn hoang qua việc thờ cúng các đấng thần linh trong buổi đầu khai phá.

Võ Tiên Sư ở xóm Cầu (xã Phước Lại, huyện Cần Giuộc) (ảnh Nguyễn Thanh Lợi)

Lễ hội Làm Chay ở Tầm Vu (huyện Châu Thành) là một lễ hội dân gian độc đáo. Từ một tín niệm Phật giáo, kết hợp với tín ngưỡng dân gian và kể cả tôn giáo khác, người dân Tầm Vu đã sáng tạo nên một lễ hội đậm chất nhân văn, tưởng nhớ các vong linh, những anh hùng chiến sĩ đã ngã xuống ở mảnh đất giàu truyền thống này, một lễ hội mang vẻ đẹp thuần phác của miền Nam. Năm 2015, lễ hội Làm Chay được công nhận danh hiệu Di sản phi vật thể cấp quốc gia.

Những lễ tục như cúng Việc lễ, lễ Tống phong ở đình Tân Chánh (ấp Đình, xã Tân Chánh, ngày 5/2 âm lịch), lễ giỗ các danh nhân như lễ giỗ Nguyễn Trung Trực tại đình Long Định (ấp 1, xã Long Định, ngày 15-16/1 âm lịch), lễ giỗ Tiên hiền Phạm Khắc Tuấn đình Tân Ân (khu 6, thị trấn Cần Đức, ngày 16/12 âm lịch)... cũng làm nên bản sắc văn hóa độc đáo của địa phương.

Ở xã Dương Xuân Hội (huyện Châu Thành), những dòng họ Nguyễn, Đỗ, Phan vào đây lập nghiệp từ buổi đầu. Những nhà thờ họ cùng với tục cúng Việc lễ (cúng Vật lễ) với hình thức giỗ họ, một dạng tín ngưỡng đặc sắc của cư dân vào buổi đầu khẩn hoang ở vùng đất Nam Bộ, như một dạng “gia phả sống”, được cộng đồng nơi đây duy trì, gìn giữ qua bao đời nay. Tục cúng Việc lễ ở Long An được công nhận là di sản văn hóa phi vật thể quốc gia năm 2015, trong đó có bằng công nhận được trao cho dòng họ Đỗ ở xã Dương Xuân Hội.

Tàu Tống phong trong lễ Kỳ yên miếu Thần Hoàng ở xã Tân Trạch (Cần Đước)

(ảnh Nguyễn Duy Khang)

Long An cũng có khá nhiều nghề truyền thống với 20 nghề như: chạm khắc gỗ, đóng ghe, dệt chiếu lác, làm bánh hời, làm bún, làm bánh phồng, bánh tráng, nghề mộc, kết chổi dừa, nghề rèn Thủ Thừa, chằm lá, đan mây tre, se nhang, dệt thảm đay, nghề trồng Bình An, đan đệm bàng, chằm nón lá... Trong đó, các nghề dệt chiếu lác, đan tre, làm trống còn được bảo lưu⁸.

2. Đưa di sản vào phục vụ du lịch ở Long An

Điểm qua một số giá trị di sản của tỉnh Long An để thấy sự phong phú, đa dạng, nhiều sắc màu trong đời sống văn hóa của tỉnh nhà. Nhưng điều quan trọng là chúng ta cần làm gì để biến nó thành nguồn lực trong việc phát triển du lịch ở địa phương.

Long An không thiếu tiềm năng về du lịch nhưng sản phẩm du lịch chưa thực sự hấp dẫn. Các điểm di sản còn riêng lẻ, chưa thành ra sản phẩm du lịch rõ rệt, mới chỉ phát triển du lịch sinh thái và cũng kém thua xa so với những tỉnh lân cận như Tiền Giang, Bến Tre, Đồng Tháp... ở loại hình sản phẩm du lịch này.

Vị trí ở sát thành phố Hồ Chí Minh, một trung tâm du lịch lớn, là điểm xuất phát của các tour, tuyến là lợi thế nhưng cũng là “thất thế” khi không có điểm đến để níu kéo du khách trong liên tuyến giữa các tỉnh.

Dịch vụ lưu trú còn yếu thì khó là điểm lựa chọn của du khách khi cần nghỉ lại.

---

⁸ Học viện Hàng không (2022), *Vai trò của hình ảnh điểm đến du lịch thông minh và di tích khảo cổ học của tỉnh Long An ảnh hưởng đến sự lựa chọn du lịch của du khách*, Tlđđ, tr.55.

Khâu tiếp thị, quảng bá cần được đẩy mạnh, giới thiệu về các tiềm năng, điểm đến cho du khách, trong đó có du lịch di sản. Các tour du lịch di sản cần nhắm đến đối tượng là những du khách thích khám phá, học sinh, sinh viên. Nhà gỗ Trăm Cột, pháo đài Rạch Cát là những điểm đến thực sự ưa thích nhưng dường như lâu nay chỉ là du lịch tự phát, khách tự đi. Pháo đài Rạch Cát vẫn là nơi đóng quân của quân đội, nên việc tham quan khó khăn. Cần thiết kế những tour du lịch hấp dẫn, đến các điểm di sản như chúng tôi gợi ý ở trên.

Loại hình di tích khảo cổ dễ thu hút nhiều đối tượng quan tâm, nhất là khách nước ngoài nhưng chưa được chú trọng đầu tư. Đến khu di tích Bình Tả (huyện Đức Hòa), một nơi đang làm hồ sơ để công nhận là di tích cấp quốc gia đặc biệt, mà trông như gần là phế tích. Chúng ta đã lãng phí rất lớn nguồn tài nguyên nhân văn này bao nhiêu năm qua. Những di tích khảo cổ này cần được tu bổ, tôn tạo để gắn vào hoạt động du lịch, đừng biến nó thành một “di tích chết”. Cần sớm xây dựng bảo tàng tinh cho xứng đáng với quy mô, có điều kiện để trưng bày các hiện vật phát hiện qua các cuộc khai quật.

Các làng nghề cần được sự đầu tư quan tâm của chính quyền để duy trì hoạt động, gắn kết với du lịch, nghệ nhân có điều kiện nuôi sống bản thân.

Giáo dục di sản là một nội dung quan trọng trong việc giáo dục địa phương, tạo cho học sinh, người dân ý thức, sự trân quý các di sản trên địa bàn. Có thể làm bằng nhiều cách, từ việc giới thiệu trong sách giáo khoa, biên soạn các tài liệu, phổ biến trên các phương tiện truyền thông, tổ chức các cuộc thi tìm hiểu di sản như một số địa phương khác đã thực hiện.

3. Kết luận

Long An có nhiều di sản vật thể và phi vật thể có giá trị, cần đưa vào bảo tồn và phát huy giá trị. Địa phương cần có sự kiểm kê, đánh giá các di sản này, không chỉ đối với các di tích hoặc di sản đã xếp hạng, mà cần có một quan điểm rộng mở hơn với tính giá trị của nó, nếu không là một sự lãng phí nguồn tài nguyên nhân văn. Đầu tư, khai thác các di sản gắn với du lịch là phương cách giữ gìn, phát triển văn hóa, tạo sinh kế cho cộng đồng. Không ai khác hơn, người dân sẽ là chủ thể của những di sản này, cùng với vai trò quản lý nhà nước của cơ quan chuyên môn, sẽ tạo ra những sản phẩm du lịch hấp dẫn. Thay đổi cách nhìn như vậy, nguồn tài nguyên nhân văn sẽ không chỉ mãi là

tiềm năng. Thiếu sản phẩm du lịch thì sẽ không có nguồn khách, ngay cả khi liên kết với các địa phương.

Và cũng cần đa dạng hóa các loại hình du lịch, nhất là du lịch di sản, với nhiều đối tượng khác nhau trong việc thiết kế các tour tuyến. Lâu nay ta chỉ chú ý đến du lịch sinh thái mà gần như bỏ quên loại hình du lịch di sản. Du lịch đường sông, trải nghiệm qua các di sản, dựa trên điều kiện tự nhiên với địa hình sông rạch, phải có một vị trí xứng đáng trong làm du lịch ở địa phương.

Du lịch trong bối cảnh có sự cạnh tranh giữa các địa phương, những biến đổi trong cuộc sống hiện đại như dịch bệnh, là điều không dễ dàng. Quyết tâm trong tìm hướng đi và bắt tay vào thực hiện, đổi mới cách làm, khai thác các tiềm năng sẵn có, biến nó thành sản phẩm du lịch hấp dẫn, đòi hỏi sự chung tay, vào cuộc của các cơ quan chức năng với sự sáng tạo trong cách làm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bùi Chí Hoàng, Bùi Phát Diệm, Vương Thu Hồng (2015), *Khảo cổ học Long An thời Tiền sử*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
2. Nhiều tác giả (2021), *Di tích quốc gia trên địa bàn tỉnh Long An*, Nxb Thanh niên, Hà Nội.
3. Học viện Hàng không (2022), *Vai trò của hình ảnh điểm đến du lịch thông minh và di tích khảo cổ học của tỉnh Long An ảnh hưởng đến sự lựa chọn du lịch của du khách*, Kỷ yếu hội thảo khoa học, Thành phố Tân An, ngày 23/4/2022.
4. Thạch Phương – Lưu Quang Tuyền (1990), *Địa chí Long An*, Nxb Long An – Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
5. Tài liệu điền dã, 2019-2022.